

DRAGOCJENA TRADICIJA ISLAMSKE MIŠLJENJE U BIH

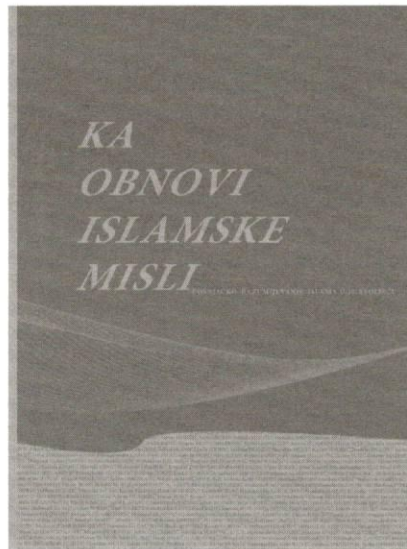
Ka obnovi islamske misli: bošnjačko razumijevanje islama u 20. stoljeću, Udruženje ilmije IZ u BiH, Sarajevo 2009.

Bošnjačko razumijevanje islama u 20. stoljeću višestruko je zanimljiv i složen fenomen.

Mnoštvo pogleda na islamsko učenje i njegovo kulturno i civilizacijsko naslijeđe moguće je, i to samo djelomično, predstaviti u formi opsežne hrestomatije koja na pregledan način, kroz tekstove različitih autora, pokazuje svu raznolikost u poimanju i interpretiranju islama u Bosni i Hercegovini tokom 20 stoljeća. Ova knjiga to sadrži na reprezentativan i pregledan način. Hrestomatija *Ka obnovi islamske misli* je podijeljena u šest poglavlja: *Vjera islam, Šerijatsko pravo, Kulturno-povijesni horizonti, Islamske teme, Učenje Kur'ana Teološki i filozofski horizont*. U hrestomatiji su objavljena pedeset i četiri teksta različitih autora, a tekstovi su nastajali u rasponu od nepunih 100 godina. Najstariji tekst *Mišljenje svojom ili tugom glavom*, autora Muhameda Seida Serdarevića, datira iz daleke 1913.god. i istovremeno je i uvodni tekst hrestomatije.

Tekstovi sakupljeni i objedinjeni u knjizi su prvotno objavljivani u različitim časopisima, godišnjacima, knjigama i publikacijama: *Biseru, Hikmetu Glasniku, Zborniku radova ITF-a, Taktivu, Islamskoj misli, Novom Muallimu, Prilozima za orijentalnu filologiju*.. Nedostaje nam prostora da spomenemo sve autore čiji su tekstovi objavljeni u hrestomatiji, ali spomenimo samo neke: Kasim Dobrača, Mehmed Handžić, Ibrahim Džananović, Osman Nuri Hadžić, Šaćir Sikirić, Hafiz Sinanudin Sokolović, Ahmed Smajlović, Mehmedalija Hadžić, Mustafa Spahić, Muharem Omerdić, Hafiz Ibrahim Trebinjac, Hafiz Mahmud Traljić, Enes Karić, Džemaludin Latić, Alija Bejtić, Husejin Džozo, Rešid Hafizović, Adnan Silajdžić, Hilmo Neimarlija i dr..

Po čemu je ova knjiga-hrestomatija iznimno značajna za naše vrijeme? Zašto se Islamska zajednica BiH, Udruženje ilmije BiH zajedno sa svojim

imamima, muallimima i muderisima trebaju ponositi sa ovim vrhunskim izdavačkim poduhvatom?

Prije svega, knjiga *Ka obnovi islamske misli* je svojevrsna sehara, riznica i kompendij ideja i mišljenja bosanskohercegovačke uleme i inteligencije koja je autentično, odvažno i angažirano promišljala islam tokom jednog stoljeća.

Drugo: Islamsko mišljenje u BiH u 20 stoljeću je moguće na osnovu uvrštenih tekstova u hrestomatiji promatrati i valorizirati sa jedne historijske distance i odgonetati tematsku preokupiranost i idejnu zaokupljenost bosanskohercegovačkih muslimana u različitim povijesnim i kulturno-političkim prilikama,.

I treće: Iako su tekstovi različite tematske građe i naučne zasnovanosti u svim tekstovima se prepoznaje autentično i obuhvatno, analitičko islamsko mišljenje cijele jedne generacije bosanskohercegovačkih učenjaka i inteligencije. To mišljenje je tokom cijelog dvadesetog stoljeća bilo jednim svojim dijelom upućeno na objašnjavanje izvora, sadržaja i poruka islamskog učenja, a svojim drugim dijelom, islamsko mišljenje dvadesetog stoljeća je zauzimalo naučno utemeljen i jasno profiliran kritički odnos spram društvenih pojava i dominirajućih kulturnih utjecaja i ideologija tog razdoblja

Kao ilustraciju ukazujem na dva teksta. U tekstu Ibrahima Čokića *Ezan i njegovi hikmeti* autor nakon objašnjenja šerijatskih propisa o ezanu i predstavljanja njegovog sveukupnog duhovnog

značenja svoja stanovišta i zapažanja potkrjepljuje i kritičkom primjedbom o suštini i svrhi ezana. "Jače ili slabije odazivanje ezanu ne povisuje, a i ne umanjuje njegovu vrijednost i stvarnost. To nije u pravom smislu riječi ni odlika ni mana ezana kao ezana. To je odlika ili mana duše i duševnih svojstava (sifata) onih koje ezan poziva i opominje."

U tekstu Čamila J. Avdića *Prošlost i budućnost religije* autor izlaže argumentiranu znanstvenu kritiku teorije materijalizma i evolucionizma. Citirajući relevantne i referentne autore i mišljenja u prilog vlastitom stavu Čamil Avdić pokazuje izvanrednu upućenost u sličnosti i razlike vjerske i znanstvene spoznaje. "Religija ne može da otkriva nove dogmatske istine, ali može te utvrđene istine osvjetljavati uz pomoć nauke. Eto gdje religija i nauka idu ruku pod ruku." (str 148.)

Ovdje je značajno spomenuti i to kako se islam kao vjera, kao moralni sistem i učenje, kao kultura i civilizacija tumačio i predstavljao u mišljenju muslimana 20. stoljeća. Islam kao uzvišena božanska poruka i izvor moralnog nadahnuća, islam kao nepresušno vrelo ljepote i poticaja na dobročinstvo središnja je ideja kojom su bosanskohercegovački imami, alimi, muderisi, profesori pisali svoje brojne i aktuelne tekstove o islamu.

Čitalac će primjetiti da je islam u ovim tekstovima predstavljan kao vjera tolerancije i snošljivosti, mira, ljubavi, kolegizacije, ali je uporedo sa takvim portretiranjem islamske duhovnosti isticana i elaborirana ekonomska, materijalna, produktivna i stvaralačka dimenzija islama.

Tekstovi Mehmeda Handžića, Šabana Hodžića, Osmana Nuri Hadžića, Hasana Škapura koncipirani su na toj idejno-metodološkoj matrici. U njima se osuđuje praznovjerje, letargija i učmalost, a u izvorima islama Kur'anu i Hadisu se pronalaze uvjerljivi dokazi o tome da je islam sinonim za rad, nauku, materijalni i duhovni napredak. Islamsko egzegetsko i hermeneutičko mišljenje u knjizi je predstavljeno u stručnim tekstovima o Kur'anskim temama autora Nijaza Šukrića Enesa Karića, Džemaludina Latića, a tekstovi sa akaidskom i teološkom tematikom pi-

sani su perima Adnana Silajdžića, Rešida hafizovića, Muharema Omerdića. Za naše aktuelno poimanje islama od izuzetne važnosti su tekstovi o fundamentalizmu koje potpisuju Mehmedalija Hadžić i Hasan Sušić.

Prirjeđivač hrestomatije pregled islamskog mišljenja u BiH u 20. stoljeću zaokružio je tekstem Hilme Neimarlije *Klasično islamsko obrazovanje* u kome su na antologijski koncizan način prezentirane vrijednosti, geneza, organizacija i historijske mijene klasične islamske učenosti.

Malezijski profesor Ebu Hamid Ahmed Ebu Sulejman svojevremeno je tvrdio kako je političkoj i ekonomskoj stagnaciji islamskih društava prethodila duboka kriza islamskog mišljenja. Hrestomatija *Ka obnovi islamske misli* svjedoči o bogatoj i plodnoj tradiciji muslimanskog mišljenja u BiH u 20. stoljeću i obavezuje sadašnje generacije alima da autentično i odgovorno nastave tu svjetlu tradiciju u bitno drukčijim i izmjenjenim društvenim okolnostima. Najveću praktičnu korist od ove knjige imaju naši imami i islamski prosvjetni radnici. Mnogi tekstovi iz knjige mogu se, bez straha da su uslijed protoka vremena izgubili na aktuelnosti i značaju, integralno (pro) čitati i komentarisati u džamijama i na muslimanskim skupovima.

Aktuelnost tih tekstova i njihova stil-ska dotjeranost i danas, nekoliko decenija nakon njihovog objavljivanja, autentičan su doprinos svestrano naučnoj i kvalitetnoj afirmaciji islama i bosanskohercegovačke islamske misli uopće. Možda nam je prirjeđivač hrestomatije užitek čitanja mogao upotrijebiti objavljivanjem kraće biografije autora tekstova.

S obzirom da mlađe generacije čitalaca često oskudijevaju sa elementarnim informacijama o moralnoj i alimskoj veličini zastupljenih autora.

Meho Šljivo

KO GOVORI U IME ISLAMA?

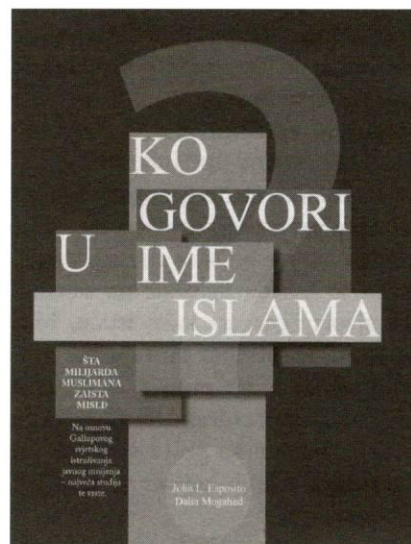
John L. Esposito i Dalia Mogahed, *Ko govori u ime islama, Šta milijarda muslimana zaista misli?*, s engleskog prevele Sabina Berberović i Senada Kreso, Udruženje ilmijje IZ, Sarajevo, 2009.

Da li je sukob između Zapada i islama neminovan i neizbježan? Gdje je korijen antiamerikanizma u muslimanskom svijetu? Zbog čega je percepcija zapadnih zajednica o muslimanima uglavnom negativna i oslanja se na tvrdnju da je islam nasilna i ekstremna religija? Koji su problemi socijalne adaptacije muslimanskih društava u modernom dobu?

Da li smo u sukobu civilizacija? Ili se u pozadini svega odigrava sukob političkih programa koji se pozivaju na religiju i na taj način stvaraju iskrivljenu sliku religija kao militantnih teologija? John L. Esposito, jedan od vodećih eksperata u oblasti islamskih studija zajedno sa Dalijom Mogahed, Gallupovom izvršnom direktoricom za muslimanske studije, pretvorili su u širi kulturni kontekst analizu na osnovu Gallupovog istraživanja javnog mnijenja – koje predstavlja najveću studiju te vrste - u trideset pet država u kojima muslimani čine veliku većinu ili znatan dio stanovništva između 2001. i 2007. godine.

Prvobitna namjena ove knjige jeste da upozna one koji su manje, ili nisu uopće upoznati, s islamom, da se razbije duboko ukorijenjene etnocentrične predrasude i stereotipi kojima se uglavnom upravljaju mediji na Zapadu i da se ponudi objektivna i jasna slika muslimana kroz pitanja koja interesuju zapadno društvo i kroz koja ih optužuju i gaje neopravdanu sumnju u islam i muslimane. Zbog toga i je prvo poglavlje naslovljeno: *Ko su muslimani?* i u njemu se želi odgovoriti Zapadu koji su to principi na koje se poziva islam, koje su nade i snovi muslimana, šta je to u što oni vjeruju, i religijski, kulturalno, ekonomski i politički predstaviti realnost islama i muslimana.

Na kraju svakog poglavlja navedene su i ključne tačke koje se tiču prethodnog poglavlja i na osnovu njih je moguće izvući najsazetije i najkonciznije odgovore kroz koje se isprepliću odnosi

muslimana i Amerikanaca.

Da li muslimani ne žele demokratiju? Da li je moguć model demokratije – koji uključuje Šerijat – ali ne model koji se oslanja na zapadne vrijednosti? Zbog čega SAD uključivanje Šerijata u Ustav brkaju s pojmom stvaranja teokratije ili vladavine klerika? Zbog čega je američka verzija demokratije neprihvatljiva za muslimane? Poslije invazije na Irak, cijelog niza kršenja ljudskih prava od Guantanamo do Abu Ghraiba, odbijanja SAD i Evrope da priznaju demokratski izabranu vladu Hamasa u Palestini?

Sva konvencionalna stanovišta i mudrosti padaju u vodu nakon ispitivanja onih koji podržavaju i onih koji osuđuju terorističke akte u trećem poglavlju koje je možda, i najzanimljivije jer objašnjava odnos muslimana prema terorizmu koji je najčešći filter kroz koji Zapad gleda i osuđuje muslimane.

Naprimjer, u Indoneziji, najvećoj zemlji s muslimanskom većinom u svijetu, mnogi od ispitanih koji osuđuju terorizam navode religijska opravdanja za svoj stav, s druge strane, odgovori onih koji opravdavaju terorizam su sekularni i svjetovni, poput optužbe za kolonijalizam od strane SAD.

Suštinska razlika između onih koji odabiraju terorističke akte i svih ostalih tiče se politike, a ne vjere. (podvukao A.Lj.)

Jedno od sljedećih pitanja koja donose mnoge osude Zapada jeste i pitanje ravnopravnosti i jednakosti spolova u islamu. Percepcija Amerikanki je takva: muslimanske žene su u nerav-